

безпеки є фінансування. Фінансова безпека як важлива частина національної безпеки є фундаментом для економічного розвитку країни, підтримки її суверенітету та цілісності, а також забезпечення достатнього рівня життя для громадян. У воєнний час, питання фінансової безпеки набуває особливої важливості, оскільки оборона країни, армія та органи оборони та захисту залежать від наявності достатніх та стабільних фінансових ресурсів, як внутрішніх, так і залучених з міжнародної допомоги.

Отже, забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану потребує комплексного та системного підходу, який має враховувати як проблемні питання, так і особливості цього складного періоду. Важливою є консолідація зусиль усіх гілок влади, силових структур, громадянського суспільства та міжнародних партнерів для протидії викликам та загрозам, що постали перед Україною.

1. Богданович В. Ю., Вороч Б. О., Марко С. І. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/download/168924/168736/372345>.
2. Васильчишин О., Титор В., Кекіш І. Національна безпека держави: особливості забезпечення у режимі воєнного стану. Економічний аналіз. 2022. Т. 32. № 4. С. 289–297.
3. Вонсович О. Стан національної безпеки України в сучасній геополітичній ситуації. Політичний менеджмент. 2012. № 1–2. С.177-185.
4. Herman A. America's STEM Crisis Threatens Our National Security. American Affairs. 2019. III (1). Available from: <https://americanaffairsjournal.org/2019/02/americasstem-crisis-threatens-our-national-security>.

Діана РУКІНА,
здобувачка вищої освіти
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Анатолій ШИЯН,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Практичні проблеми проведення обшуку в умовах воєнного стану на території України обумовили пошук нових шляхів їх розв'язання, що сприяло удосконаленню національного кримінального процесуального законодавства.

Серед законодавчих положень, що визначають порядок проведення обшуку в умовах воєнного стану, важливе місце посідають ті, які регламентують деталі його проведення, оскільки ведення військових (бойових) дій ускладнює загальний порядок проведення цієї слідчої (розшукової) дії (далі – СРД). Тому існує нагальна потреба в процесуальному аналізі, який би враховував особливості проведення обшуку під час воєнного стану.

Спираючись на норми Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), варто зазначити, що обшук може проводитися слідчими, дізнавачами і прокурорами, а його характерною ознакою є примусовий характер, оскільки йдеться про проникнення в чийсь житло або інше володіння. Зазвичай обшук може проводитися лише на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, що проводить указану СРД.

Доволі цікавою особливістю здійснення обшуку в умовах воєнного стану є можливість його проведення в житлі чи іншому володінні особи, а також самої особи без участі понятих, проте лише у випадку, якщо їх залучення є об'єктивно неможливим або існує загроза їхньому життю чи здоров'ю. Це повністю суперечить загальному правилу про обов'язкову присутність понятих під час обшуку в кількості не менше двох осіб. При цьому хід і результати таких дій мають обов'язково фіксуватися доступними технічними засобами шляхом здійснення відеозапису з метою недопущення не лише порушення законних інтересів підозрюваного, а й зловживання процесуальними правами та обов'язками з боку уповноважених осіб [1, с. 134-135]. Крім того, важливо, щоб така відеофіксація здійснювалася безперервно та відтворювала всі етапи вилучення виявлених предметів/майна, які містять або можуть містити інформацію, що має значення для кримінального провадження. Проте це фактично зводить нанівець можливість захисту осіб, які піддаються безпосередньому обшуку, що є вкрай небезпечним у разі застосування такої практики [2, с. 105].

Окрім цього, відповідно до вимог ч. 6 ст. 236 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор має право відкрити чи деактивувати системи логічного захисту комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку в тому випадку, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкривати чи обшук здійснюється за відсутності осіб, які володіють житлом чи іншим володінням особи [3].

Відзначимо, що якщо під час обшуку слідчий, дізнавач, прокурор віднайде можливість доступу до комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку (мобільних телефонів), без попереднього отримання дозволу на проведення таких дій, проте він має всі підстави вважати, що наявна інформація дозволить забезпечити виконання завдання кримінального провадження – встановлення обставин справи, то згідно з абз. 2 ч. 6 ст. 236 КПК України зазначені особи мають право здійснити пошук, виявлення та фіксацію комп'ютерних та інших даних, що на них

містяться, на місці проведення обшуку. Враховуючи приписи згаданого абзацу, є підстави стверджувати, що ця норма не визначає можливість вилучення конкретних доказів (комп'ютерних систем або їх частин, мобільних телефонів), оскільки в ній вказано саме про їх дослідження на місці проведення обшуку.

Ще одним важливим аспектом проведення обшуку в умовах воєнного стану є процес фіксації його ходу та результатів. З положень КПК України випливає, що протокол обшуку складається слідчим, прокурором під час проведення цієї СРД або безпосередньо після її закінчення. Водночас, згідно з вимогами ч. 1 ст. 615 КПК України, в умовах воєнного стану слідчому, дізнавачеві, прокурору, який проводив обшук, дозволяється скласти протокол цієї СРД протягом 72 годин після закінчення обшуку [3]. Видається, що в таких випадках у протоколі доцільно зазначити причини, які завадили складенню цього процесуального документа під час проведення обшуку або безпосередньо після його закінчення. Слід також зазначити, що складений у такий спосіб протокол може мати певні процесуальні недоліки, оскільки на цьому етапі він засвідчується лише підписом особи, яка проводила обшук, тобто слідчого, дізнавача або прокурора. При цьому не завжди є можливість засвідчити хід і результати обшуку підписами інших осіб, які брали участь у його проведенні.

Також є актуальним питання, на якій підставі і в якому порядку слід викликати осіб, котрі були присутні при проведенні обшуку, для підписання протоколу через сімдесят дві години після його завершення. Відповідно до ч. 1 ст. 133 КПК України, слідчий, дізнавач, прокурор під час досудового розслідування має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого, іншого учасника кримінального провадження для здійснення допиту або інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, але при цьому слід мати на увазі, що підписання ухвали про проведення обшуку не є процесуальною дією. Тут також варто згадати положення статті 19 Конституції України. Відповідно до чого, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством [4]. Зрештою, слідчий чи прокурор зобов'язаний діяти лише відповідно до вимог Конституції України та КПК України.

Така ж сама проблема виникає й при участі захисника під час проведення обшуку. Адже підозрюваний, який обшукується, або в житлі чи іншому володінні якого проводиться обшук, має право на участь захисника. Кримінальна процесуальна новела проведення процесуальних дій в умовах воєнного стану передбачає, що в таких умовах дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує дистанційну участь захисника із застосуванням засобів відео-, аудіозв'язку, в тому числі в разі неможливості явки захисника. Якщо захисник у проведенні обшуку брав участь дистанційно, то проблема з підписанням ним необхідних документів також залишається. Принагідно зазначимо, що подібна проблема існує й у випадку участі адвоката при проведенні обшуку не в

підозрюваного, а в інших учасників кримінального провадження, які також мають право на участь адвоката при проведенні цієї СРД.

Виходячи з викладеного, є всі підстави стверджувати, що кримінальні процесуальні новели проведення обшуку в умовах воєнного стану, які допускають відсутність понятих під час цієї СРД, а також дистанційну участь захисника (адвоката), є доцільними. Адже завдяки їм виключається загроза життю та здоров'ю цим учасникам кримінального провадження, настання для них інших негативних наслідків (наприклад, затримання за порушення комендантської години). Але при цьому законодавець повинен дбати й забезпечувати дотримання принципу верховенства права особам, стосовно яких проводиться зазначена слідча (розшукова) дія. Поле для подальшого удосконалення правових норм в цьому напрямі досить велике.

1. Лисаченко С. Л. Засоби отримання відомостей від особи у досудовому кримінальному провадженні. монографія. Харків: Право, 2021. 280 с.

2. Особливості проведення обшуку в умовах воєнного стану. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : *матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 21 жовтня 2022 р. 404 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

4. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Х. : Юрайт, 2017. 408 с.

Діана РУКІНА,
студентка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Таїсія ШЕВЧЕНКО,
т.в.о. завідувача кафедри
кримінально-правових дисциплін

МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ З УРАХУВАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Домашнє насильство є негативним суспільним явищем, що становить ризик для власної, громадської та державної безпеки в цілому, яке своєю чергою, вимагає захисту прав і законних інтересів всіх представників сім'ї. Різноманітність форм вчинення та непомітність протиправних дій, пов'язаних із насильством у сім'ї, мотивів, цілей, знарядь тощо диктує необхідність спеціального технічного підходу до його розслідування. Через це розробка